

ΓΝΩΜΟΔΟΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
Μπορεί να διεκδικήσει Μητρόπολη
Τιτουλάριος Μητροπολίτης ή Επίσκοπος;

Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι Άγιοι Αρχιερείς,
Ευχαριστώ,

1. Όπως προκύπτει από την από 16 Μαρτίου 1977 Εισηγητική Έκθεση επί του Σχεδίου Νόμου «Περί κυρώσεως του Κώδικος Καταστατικού Χάρτου της Εκκλησίας της Ελλάδος», η οποία κατατέθηκε στην Βουλή των Ελλήνων, μεταξύ των μεταβολών που επήρχοντο με τον νέο Καταστατικό Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος (δηλαδή τον Ν. 590/31-5-1977), συμπεριλαμβανόταν και η σαφής και αδιαμφισβήτητη κατάργηση των αντικανονικών θεσμών του Βοηθού Επισκόπου, του Τιτουλαρίου Επισκόπου και του Τιτουλαρίου Μητροπολίτου (βλ. εδ. στ' της Εισηγητικής Εκθέσεως: Κατηργήθη ο αντικανονικός θεσμός τῶν Τιτουλαρίων Μητροπολιτῶν ἢ Ἐπισκόπων καί τῶν Βοηθῶν λεγομένων Ἐπισκόπων»).

Ουσιαστικώς, δηλαδή, ο Έλληνας νομοθέτης (με την συγκατάθεση και προτροπή της τότε Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος) επαίρεται ότι μέσω του πνεύματος του νέου Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος τίθεται εκτός πλαισίου λειτουργίας της Εκκλησίας της Ελλάδος η μέχρι τότε πρακτική αυτής ορισμού Βοηθῶν Επισκόπων, καθώς και Τιτουλαρίων Επισκόπων και Τιτουλαρίων Μητροπολιτῶν, θεσμός ο οποίος κρίνεται από τον Έλληνα νομοθέτη ως αντικανονικός. Πρόκειται, λοιπόν, περί μιας πρακτικής, η οποία θεωρείται από τον Έλληνα νομοθέτη—και με τη σύμφωνη βεβαίως γνώμη της Εκκλησίας της Ελλάδος—λήξασα άπαξ δια παντός και μηδέποτε στο μέλλον επαναληφθησόμενη.

Όμως, κατά τον χρόνο της συντάξεως του νέου Καταστατικού Χάρτη, υπήρχαν Αρχιερείς, οι οποίοι κατά την μέχρι τούδε ισχύουσα πρακτική έφεραν την ιδιότητα του Τιτουλαρίου Επισκόπου και του Τιτουλαρίου Μητροπολίτου και συνιστούσαν εν τοις πράγμασι την συνέχεια μιας κατά τα λοιπά τερματισθείσης καταστάσεως (Βρεσθένης Δημήτριος, Ανδρούσης Αναστάσιος, Ευρίπου Βασίλει-

ος, Αχελώου Ευθύμιος). Ως συμπλήρωμα, λοιπόν, της διακηρύξεως αυτής και ως επιβεβαίωση του γεγονότος ότι η πρακτική αυτή θα αποτελούσε πλέον παρελθόν για την Εκκλησία της Ελλάδος, θεσπίσθηκε η διάταξη του άρθρου 25 προγφ. 2 κατά την οποία **οι μέχρι την έναρξη της ισχύος του νέου Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος Τιτουλάριοι Επίσκοποι και Τιτουλάριοι Μητροπολίτες θα είχαν κατ' εξαίρεσιν, άνευ δηλαδή εγγραφής αυτών στον κατάλογο των προς αρχιερατεία εκλογίμων, το δικαίωμα εκλογής σε κάποια εκ των Μητροπόλεων της Εκκλησίας της Ελλάδος:** «*Εκλόγιμοι επίσης είναι άνευ έγγραφής εις κατάλογον οί καθ' οίονδήποτε τρόπον σχολάζοντες Μητροπολίται τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καί οί Βοηθοί Ἐπίσκοποι, ὡς καί οί κατά τήν ἑναρξιν ἰσχύος τοῦ παρόντος Τιτουλάριοι Μητροπολίται καί Ἐπίσκοποι*». Για το λόγο αυτό και υποσημειούται χαρακτηριστικά στον εκάστοτε «Κατάλογο των προς Αρχιερατεία Εκλογίμων», ότι : «*Προκειμένης ἐκλογῆς Μητροπολίτου πρὸς πλήρωσιν χηρεύοντος Μητροπολιτικοῦ Θρόνου, ἐκλόγιμοι εἶναι ἐπίσης, συνωδὰ τῇ παραγράφῳ 2 τοῦ ἄρθρου 25 τοῦ Νόμου 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», άνευ ἐγγραφῆς εις τόν Κατάλογον, οί καθ' οίονδήποτε τρόπον σχολάζοντες Μητροπολίται τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί οί Βοηθοί Ἐπίσκοποι, ὡς καί οί κατά τήν ἑναρξιν ἰσχύος τοῦ Νόμου 590/1977 Τιτουλάριοι Μητροπολίται καί Ἐπίσκοποι*».

Παρά ταύτα, η Εκκλησία της Ελλάδος «παρέβλεψε» την διακήρυξη αυτή και επανέφερε προ ετών την πρακτική του ορισμού Τιτουλαρίων Επισκόπων και Τιτουλαρίων Μητροπολιτών, εκλέγοντας αρχιμανδρίτες «*τιμῆς ἐνεκεν, ανταμοιβῆς ὡσπερ των αυτοίς πεπολιτευμένων, ψιλῶ ονόματι*».

2. Το ερώτημα που εγείρεται εν προκειμένω, είναι το εξής: *Οι υπό την ισχύ του νέου Καταστατικού Χάρτη Τιτουλάριοι Επίσκοποι και Μητροπολίτες έχουν το δικαίωμα του εκλέγεσθαι σε Ιερά Μητρόπολη της Εκκλησίας της Ελλάδος;*

Κατά το «πνεύμα αλλά και το γράμμα» της διατάξεως του άρθρου 25 προγφ. 2 του Καταστατικού Χάρτη, η απάντηση είναι αρνητική, καθόσον η διάταξη αναφέρεται στους Τιτουλαρίους Επισκόπους και Μητροπολίτες που υπήρχαν κατά την έναρξη ισχύος του (τότε) νέου Καταστατικού Χάρτη, δηλαδή στις 31 Μαΐου 1977 (ημέρα δημοσιεύσεως στο Φ.Ε.Κ.), και όχι στους μεταγενεστέρους της ημερομηνίας αυτής. Γι' αυτό και όλες οι εκλογές Μητροπόλεων (Πειραιώς, Κεφαλληνίας, Λευκάδος και Ιθάκης), στις οποίες συμμετείχαν οι 4 ανωτέρω, προ τις 31-5-1977, Τιτουλάριοι ήταν κανονικές, ενώ **οι νυν υπάρχοντες Τιτουλάριοι Επίσκοποι και Μητροπολίτες δεν δύνανται να είναι εκλόγιμοι κατ' εξαίρεσιν σε Ιερά Μητρόπολη της Εκκλησίας της Ελλάδος.**

Η ως άνω διάταξη, είναι στερεώς συνυφασμένη με την διακήρυξη, η οποία διατυπώθηκε στην Εισηγητική Έκθεση για τον νέο Καταστατικό Χάρτη, δηλαδή ο σκοπός για τον οποίον θεσπίσθηκε αυτή η διάταξη, ήταν ακριβώς η έμπρακτη επιβεβαίωση της λήξεως της αντικανονικής πρακτικής ορισμού Τιτουλαρίων Επισκόπων και Τιτουλαρίων Μητροπολιτών, όπως αυτή διατυπώνεται στην διακήρυξη της Εισηγητικής Εκθέσεως.

Η παραπάνω διάταξη (Ν. 590 (ΦΕΚ Α' 146/31.5.1977) «Περί του Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος», άρθρο 27) τροποποιήθηκε με τις παρακάτω διατάξεις όπου συστήνονται νέες θέσεις Βοηθών Επισκόπων και στους οποίους δίδεται η δυνατότητα νομιμοποίησης τους προκειμένου να εκλεγούν σε θέσεις κενών Ιερών Μητροπόλεων.

- Ν. 2817 (ΦΕΚ 78 τ. Α'/14-3-2000) «Εκπαίδευση ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις», άρθρο 15 «3. θέσεις Βοηθών Επισκόπων για τις ακόλουθες επιτελικές θέσεις της Εκκλησίας της Ελλάδος: α) του Αρχιεπιγραμματέα της Ιεράς Συνόδου, β) του Διευθυντή του Γραφείου της Αντιπροσωπείας της Εκκλησίας της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και γ) του Διευθυντή του Διορθόδοξου Κέντρου της Εκκλησίας της Ελλάδος.»
- Ν. 4521 (ΦΕΚ 38 τ. Α'/2-3-2018) «Ίδρυση Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και άλλες διατάξεις», άρθρο 44 Θέματα Εκκλησίας της Ελλάδος, «δ) του εκπροσώπου επί των Διορθοδόξων και Διαχριστιανικών Σχέσεων της Εκκλησίας της Ελλάδος», ως 4^η θέση Βοηθού Επισκόπου για επιτελική θέση της Εκκλησίας της Ελλάδος.
- Ν. 590 (ΦΕΚ 146 τ. Α'/31-5-1977) «Περί του Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος» άρθρο 27, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 13 του Ν. 1951/1991 (ΦΕΚ 84 τ. Α'/31.5.1991): «1. Δημιουργούνται 4 νέες θέσεις Βοηθών Επισκόπων στην Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών, οι οποίοι εκλέγονται από τον Κατάλογο των προς Αρχιερατεία εκλογίμων, από την Ιερά Σύνοδο της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, ύστερα από πρόταση του Μακ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος. 2. Δημιουργούνται επίσης έξι (6) θέσεις Βοηθών Επισκόπων, οι οποίοι εκλέγονται κατά τα δια της παρ. 1 του παρόντος άρθρου ειδικώς οριζόμενα. Οι παραπάνω θέσεις Βοηθών Επισκόπων πληρούνται υπό της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, ύστερα από αιτιολογημένη αίτηση και πρόταση Μητροπολίτου, η Ιερά Μητρόπολη του οποίου έχει πληθυσμό μεγαλύτερο από 50.000 ή η εδαφική διαμόρφωση όπως και όταν η πληθυσμιακή σύνθεση αυτής είναι ιδιαίζουσαι, και δικαιολογούν την παρουσία Βοηθού Επισκόπου στη συγκεκριμένη Μητρόπολη.
- Ν. 4521 (ΦΕΚ 38 τ. Α'/2-3-2018) «Ίδρυση Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και άλλες διατάξεις», άρθρο 44 Θέματα Εκκλησίας της Ελλάδος : «2. Οι

συσταθείσες πριν την έναρξη ισχύος του ν. 590/1977 «Περί του Καταστατικού Χάρτου της Εκκλησίας της Ελλάδος» (Α' 146) θέσεις Βοηθών Επισκόπων, στις οποίες εξελέγησαν οι Επίσκοποι Αχελώου και Ευρίπου, μετά την κένωσή τους διατηρούνται ως θέσεις Βοηθών Επισκόπων της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών και διέπονται από τις διατάξεις των παραγράφων 1, 3 και 4 του άρθρου 27 του ν. 590/1977 (Α' 146)».

Άρα βάσει των ανωτέρω και σύμφωνα με την μέχρι σήμερα ισχύουσα νομοθεσία οι θεσμοθετημένες θέσεις Βοηθών Επισκόπων είναι ΜΟΝΟΝ 16 :

Α) Οι 4 θέσεις Βοηθών Επισκόπων για τις ακόλουθες επιτελικές θέσεις της Εκκλησίας της Ελλάδος: α) του Αρχιγραμματέα της Ιεράς Συνόδου, β) του Διευθυντή του Γραφείου της Αντιπροσωπείας της Εκκλησίας της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, γ) του Διευθυντή του Διορθόδοξου Κέντρου της Εκκλησίας της Ελλάδος και δ) του εκπροσώπου επί των Διορθοδόξων και Διαχριστιανικών Σχέσεων της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Β) Οι 4 θέσεις Βοηθών Επισκόπων στην Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών.

Γ) Οι 6 θέσεις Βοηθών Επισκόπων Επαρχιών.

Δ) Οι μετά την κένωσή τους 2 θέσεις Βοηθών Επισκόπων, στις οποίες εξελέγησαν οι Επίσκοποι Αχελώου και Ευρίπου,

και οι οποίοι 16 Βοηθοί Επίσκοποι εξακολουθούν να είναι εκλόγιμοι βάσει του Ν. 2817 (ΦΕΚ 78 τ. Α'/14-3-2000) «Εκπαίδευση ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις», άρθρο 15: «στ) Οι Βοηθοί Επίσκοποι εξακολουθούν να είναι και μετά την εκλογή τους εκλόγιμοι για πλήρωση χηρεύουσας Ιεράς Μητροπόλεως.»

Τέλος νομοθετημένη θέση Τιτουλαρίου Επισκόπου είναι και αυτή του Γενικού Διευθυντού της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος (Α.Ν 976, ΦΕΚ 58 τ. Α' / 21-2-1946, «Περί Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος», άρθρο 7, «2. Την θέσιν του Γενικού Διευθυντού της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος καταλαμβάνει Μητροπολίτης εκ των εν ενεργεία, παραιτούμενος της Μητροπόλεως του ή και εκ των σχολαζόντων. Εις αμφοτέρας τας ανωτέρω περιπτώσεις ο τοποθετούμενος εις την θέσιν του Γενικού Διευθυντού Μητροπολίτης, θεωρείται κατά τα λοιπά ως εν ενεργεία διατελών. Εν ελλείψει τιούτου Μητροπολίτου, χειροτονείται ειδικώς διά την θέσιν ταύτην Τιτουλάριος Επίσκοπος ή διορίζεται Πτυχιούχος της Θεολογικής Σχολής».

Όλοι οι υπόλοιποι Τιτουλάριοι Μητροπολίτες και Επίσκοποι (Κορωνείας, Διαυλείας, Σαλώνων, Θαυμακού και Τανάγρας), οι οποίοι δεν εξελέγησαν σε νομοθετημένες θέσεις Τιτουλαρίων Επισκόπων η Μητροπολιτών αλλά «υψηλώ τω τίτλω», βάσει νόμου δεν είναι εκλόγιμοι (βλ. άρθρο 25 παρ. 2 του Ν. 590 (ΦΕΚ 146 τ. Α' / 31-5-1977) «Περί του Καταστατικού Χάρτου της Εκκλησίας της

Ελλάδος»: «Εκλόγιμοι επίσης είναι άνευ έγγραφης εις κατάλογον οί καθ' οίονδήποτε τρόπον σχολάζοντες Μητροπολίται τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ οί Βοηθοὶ Ἐπίσκοποι, ὡς καὶ οί κατὰ τὴν ἔναρξιν ἰσχύος τοῦ παρόντος Τιτουλάριοι Μητροπολίται καὶ Ἐπίσκοποι» καὶ ἀρθρο 15, στ Ν. 2817 (ΦΕΚ 78 τ. Α'/14-3-2000) «Εκπαίδευση ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις»: «Οι Βοηθοὶ Ἐπίσκοποι εξακολουθοῦν να εἶναι και μετά την εκλογή τους εκλόγιμοι για πλήρωση χηρεύουσας Ιεράς Μητροπόλεως», διάταξη η οποία αναφέρεται στις νομοθετημένες θέσεις Βοηθῶν Ἐπισκόπων.

Χαρακτηριστικὴ τέλος εἶναι η εμμονή του νομοθέτη ως προς την μη νομιμοποίηση με οποιοδήποτε τρόπο εκλεγέντων «άνευ εξουσιοδότησης νόμου» Τιτουλαρίων Ἐπισκόπων ὡστε στη παρ. 2 του ἀρθρου 42 του Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικού Χάρτου της Ἐκκλησίας της Ἑλλάδος» ἐπισημαίνει: «Εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἤθελεν ανατεθῆ διοικητικόν η ἐκκλησιαστικόν ἔργον εἰς κληρικόν φέροντα τον ἐπισκοπικόν βαθμόν, δεν παρέχεται δια του παρόντος νομοθετικὴ ἐξουσία προς σύστασιν ἀντιστοιχοῦ οργανικῆς θέσεως Βοηθοῦ Ἐπισκόπου, Τιτουλαρίου Ἐπισκόπου ἢ Τιτουλαρίου Μητροπολίτου». Με την παρούσα διάταξη συνεπάγεται ἐπίσης ὅτι η «κτήσις» μη νομοθετημένης θέσης Βοηθοῦ Ἐπισκόπου δεν προσπορίζει στον εκλεγμένο Ἐπίσκοπο διοικητικὴ ἀρμοδιότητα ως μη κατέχοντα οργανικὴ θέση προβλεπόμενη ἀπὸ πολιτικὰς διατάξεις (πρβλ. Β.Κ.Μάρκου, «Ὁ θεσμός τῶν τιτουλαρίων Ἀρχιερέων στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος», ἐν Νομοκανονικά ΙΑ' (2013), σελ. 33-79, ὅπου και η σχετικὴ βιβλιογραφία).

Ἐπανεισάγοντας λοιπόν η Ἐκκλησία της Ἑλλάδος τον θεσμό των Τιτουλαρίων Ἐπισκόπων και Μητροπολιτῶν σε μη θεσμοθετημένες θέσεις «εκτὸς νόμου», ἀποδέχεται και αὐτὴ ἀλλὰ και οἱ εκλεγέντες Τιτουλάριοι, τη μη δυνατότητα περαιτέρω προαγωγῆς τους σε Ἱερά Μητρόπολη της Ἐκκλησίας της Ἑλλάδος, δεν δύνανται δε να εἶναι εκλόγιμοι οὔτε κατ' ἐξαίρεσιν σε Ἱερά Μητρόπολη της Ἐκκλησίας της Ἑλλάδος.

3. Ἀν κάτι τέτοιο ἦταν ἐπιθυμητό, στο πέρασμα τῶσων ἐτῶν ἀπὸ την εκλογή τους θα εἶχε μεριμνήσει η Ἱεραρχία της Ἐκκλησίας της Ἑλλάδος να τροποποιήσει τις παραπάνω ἀπαγορευτικὲς διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας, οὐδέποτε ὅμως θέλησε να προαγάγει ἐτι περαιτέρω τους Τιτουλαρίους, ἀλλὰ ἀπλὰ να τους τιμήσει για το ἔργο και την προσφορά τους ἀπονέμοντας τους τον τίτλο «ψιλῶ ὀνόματι» και τίποτε παραπάνω.

Τυχόν δε εκλογή τους σε κάποια Ἱερά Μητρόπολη θα ἐμπλέξει την Ἐκκλησία της Ἑλλάδος και την Ἱερά Μητρόπολη στην οποία θα εκλεγούν, σε μια δίνη δικαστικῶν προσφυγῶν και ἀκυρώσεων, σε περίπτωση που ο Ὑπουργὸς Παιδεί-

ας και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας υπογράψουν το Προεδρικό Διάταγμα της εκλογής τους σε κάποια Ιερά Μητρόπολη.

Αν και το πιθανότερο είναι να μην προβούν καν στην έκδοσή του, μιας και η Νομική Υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας ή η Νομική Υπηρεσία της Προεδρίας της Δημοκρατίας ή η Νομική Υπηρεσία του Εθνικού Τυπογραφείου και της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης κατά τον έλεγχο νομιμότητας που θα διεξαγάγουν, ως εκ του νόμου υποχρεούνται πριν την δημοσίευση κάθε ΦΕΚ, προφανώς θα εντοπίσουν το κώλυμα και θα επιστρέψουν ως μη δημοσιευταίο το σχέδιο του Προεδρικού Διατάγματος της εκλογής, με καταστροφικές συνέπειες. Εγείροντας έτσι έναν κυκεώνα προβλημάτων (αποίμαντη Μητρόπολη, άλλος θα χειροτονηθεί άλλος μετά θα αναγνωρισθεί από το Κράτος, οι τυχόν αποφάσεις του πρώτου θα είναι άκυρες, θα υπάρχουν «πρώην» Μητροπολίτες κλπ) που δεν θα είναι προς το συμφέρον της Εκκλησίας. Το ολόζήτημα δεν είναι τα πρόσωπα αλλά η διαφύλαξη του κύρους και των αποφάσεων της ΙΣΙ και το αξιόπιστο των αρχιερατικών εκλογών.

Με τι βεβαιότητα σεβαστώ
Ο Μασσαλιώτης Στυλιανός